

משרד החינוך

המזכירות הפדגוגית

אגף חברה ורוח

הפיקוח על הוראת ההיסטוריה בחינוך הממלכתי

שילוב ערכים בהוראת ההיסטוריה

גילויי ערכות הדדית - חוסנו של העם היהודי

כתיבה: ד"ר טליה נגר

אוכלוסיית יעד: כיתות ח'.

משך הפעילות: בין שני שיעורים לארבעה (לבחירת המורה).

נושא הלימוד: משה מונטיפיורי וחברת כ"ח.

הערך: ערכות הדדית.

רציונל

יחידת ההוראה "גילויי ערכות הדדית - חוסנו של העם היהודי" היא יחידת הוראה אשר מדגישה את מתודת הלמידה המשמעותית והמשלבת את ארבעת העקרונות המפורטים להלן, המתבססים על מהות האדם וההוויה האנושית ועל מהות החברה והסביבה שבה האדם חי ויוצר.

1. עיקרון האכפתיות Caring - יחס של כבוד הדדי, של הערכה ושל אמון בין כל השותפים במעשה החינוכי הוא תוכנה של יחידת ההוראה. הערכות ההדדית היא ביטוי לאכפתיות, לכבוד ולאמון בין בני אדם.

2. חוויה של אוטונומיה, של שותפות ושל סינרגיה - התלמידים מתבקשים למלא משימה שתוצאותיה יהיו מגוונות. כל תלמיד יעצב את הפנייה האישית שלו אל משה מונטיפיורי. המורה יקבע את משך הזמן שירצה להקדיש לנושא ואת הדרכים שבהן יציג את חומר הלימודים בפני תלמידיו (האזנה למוזיקה, כתיבה יוצרת ועוד). מגוון הדרכים ייצור שותפות והקשבה של המשתתפים זה לזה, כך שכל תלמיד ייחשף לחומר לימודים רחב מזה שהוצג לפניו בתחילה.

3. זמן ומרחב להקשבה ולהתבוננות פנימית - שיטת ההוראה מספקת לתלמידים מרחב, זמן ושקט להקשבה פנימית ולחשיבה עצמית באמצעות האזנה למוזיקה,

באמצעות קריאת סיפורו של משה מונטיפיורי, ובאמצעות בחינת השורש ער"ב. אלו מושכים את התלמידים לחשיבה פנימית ולחוויה תחושתית.

4. האדם כשלם - השימוש בדרכים מגוונות לקישור בין לימודי ההיסטוריה לתפיסה ערכית של סולידריות חברתית וערבות הדדית. הדרך ללמוד חומר עיוני באמצעות האזנה למוזיקה וקריאת סיפור - אלה הם המאפיינים של עיקרון ההוראה הרביעי המתייחס לאדם כשלם.

המודל מעודד חשיבה מורכבת אודות סוגיה ערכית רלוונטית לעולמם של התלמידים.

דרכי הערכה

דרך ההערכה ביחידת הוראה זו היא של הערכה מתמשכת - המלווה את ההוראה-למידה ומעודדת תהליכים מטה-קוגניטיביים, רפלקטיביים וחברתיים; ושל הערכה מקיפה ורב-ממדית - הבוחנת מגוון של כישורים ושל מיומנויות ומתמקדת בכישורים קוגניטיביים ורגשיים-ערכיים. על הערכה להיות חלק בלתי-נפרד מתהליך הלמידה. כלים שונים, כגון: מטלות ביצוע, תלקיט (פורטפוליו), יומני תיעוד ורפלקציה, עשויים לשקף את מאמצייהם של התלמידים, את התקדמותם ואת הישגיהם.

מטרות השיעור

1. להכיר אישים חשובים ותנועות יהודיות חשובות בתולדות העם היהודי ולהבין את יחסי הגומלין בינם לבין סביבתם ואת תרומתם הייחודית.
2. להתנסות בעיבוד מידע ממקורות היסטוריים שונים - כגון: תעודה היסטורית, שירה, סרטים וכל מקור אחר הנוגע ללימוד ההיסטוריה - ובהבנייתו.
3. להתנסות בהצגת ידע בצורה בהירה ומשכנעת באמצעות ניסוח טענה והצדקתה.
4. להתנסות באיסוף מידע מסוים, במיינו ובארגונו לפי יסוד מארגן (תחומי חיים).
5. להשתמש בסביבות למידה ממוחשבות.
6. לפתח תחושת שייכות לחברה, לבסס ולחזק את הרצון לפעול להשפעה על עיצוב דרכה של החברה.

מהלך השיעור

מבוא

ערבות הדדית היא פעולת תמיכה או עזרה מצד שני גורמים המסייעים זה לזה. הערבות יכולה להיות בין יחידים או בין קבוצות. בשיעור זה נעסוק בערבות ששררה בין יהודים במאה ה-19.

ערבות הדדית היא אחד מערכי היסוד של העם היהודי. "כל ישראל ערבים זה לזה" הוא ביטוי שטבעו חז"ל. הביטוי מציין את הסולידריות בין יהודים ואת אחריותו של כל יהודי לשלומם של חברו ולרווחתו. בראייה היסטורית, אפשר לראות ביטויים לסולידריות בין יהודים ולערבותם זה לזה באירועים רבים. גם כאשר קיבלו היהודים באירופה את האמנציפציה ויהודים רבים השתדלו להשתלב בחברה הכללית ובתרבות של מדינתם, לא חדלו אלה לסייע לאחיהם בשעת מצוקה, וזאת מבלי להתחשב במרחק הגיאוגרפי או באזרחותם השונה.

בפרק י"ט בספר הלימוד, אפשר לקרוא על גילויי ערבות הדדית בין יהודים ועל העזרה של יחידים ושל קהילות ליהודים הנמצאים במצוקה במדינות אחרות.

שאלות מרכזיות שעליהן ננסה לענות במהלך השיעור הן אם הערבות ההדדית התקיימה הן על-ידי אישים פרטיים הן על-ידי ארגונים, ומה גרם לאותם אנשים לסייע ליהודים שאינם מכירים.

על מנת לענות על שאלות אלו, נלמד קודם על דרכי הסיוע של משה מונטיפיורי ושל ארגון כי"ח לעם היהודי במאה ה-19.

עזרים

על פעילותו של משה מונטיפיורי ועל עזרתו ליהודים אפשר ללמוד ממקורות המידע שלהלן:

- פרק י"ט בספר הלימוד.
- מאמר של יוחאי בן-גדליה: "נשות האסירים מדמשק", בתוך: סגולה 12 (2011), עמ' 76-77.
- השיר "השר מונטיפיורי", אשר כתב חיים חפר ושר יהורם גאון. מצורפים קישורים לביצוע השיר ולמילות השיר. השיר מביע את ההערכה העצומה שחש העם היהודי כלפי השר משה מונטיפיורי על פעילותו ועל עזרתו.

משימה

משה מונטיפיורי ופעילותו למען יהודים

כתבו מכתב תודה לשר משה מונטיפיורי בשם נשות דמשק על עזרתו הרבה בפרשת עלילת הדם. המכתב יכול להיכתב כמכתב אישי או כמכתב רשמי.

בכל מכתב צריכים להיות:

- פנייה וברכה בתחילת המכתב.
- תאריך כתיבת המכתב ולעתים גם המקום שבו הוא נכתב.
- גוף המכתב - שבו לעתים קרובות פתיחה וסיום.
- חתימה וברכה בסוף המכתב.

מצורף קישור לדף מידע העוסק בסוגת המכתב והמפרט את המאפיינים הלשוניים של המכתב.

ארגון כי"ח - כל ישראל חברים - ופעילותו למען יהודים

קראו בספר הלימוד בעמ' 246 את קטע המקור "מטרות כי"ח 1896", והשלימו את הטבלה בהתייחסות לתחומי הפעילות של ארגון כי"ח (מצורף נספח ובו מידע על תחומי חיים).

תחום החיים	המטרות של ארגון כי"ח

ער"ב

לשורש ער"ב שלוש משמעויות:

- א. טעים ומתוק, ערב לחיך.
- ב. מחובר, מעורב בדבר אחר.
- ג. אחראי, ערב כלפי האחר.

נחזור לשאלה שהצגנו בתחילת השיעור: גילויי הערבות ההדדית התקיימו הן על-ידי אישים פרטיים הן על-ידי ארגונים, לדעתכם, מדוע בחרו אותם אנשים לסייע ליהודים שאינם מכירים?

ענו על השאלה בהתייחסות למקור שורש המילה ערבות (ער"ב).

שאלות מנחות

- מדוע הערבות ההדדית **ערבה לחיך**? במה תורמת הערבות ההדדית לנותן?
- כיצד הערבות ההדדית תורמת **לחיבור** בין כל חלקי העם היהודי?
- כיצד הערבות ההדדית תורמת לתחושת **האחריות** של הנותן כלפי יהודים אחרים ולאכפתיות שלו מהם?

התייחסו בתשובותיכם לפעילותו של השר משה מונטיפיורי ולפעילות של ארגון כי"ח.

משימה

- היכנסו לאתר "גוגל" וחפשו גופים אשר פועלים לעזרה הדדית בחברה הישראלית, כגון: עזרה לחולים, עזרה לקשישים, עזרה לנכים ועוד. ציינו כיצד מתקיימת העזרה ההדדית ומדוע היא חשובה.
- נסו למצוא באתרים שבהם סיירתם סיפורים על עזרה הדדית. אילו מהם הרשימו אתכם? מדוע?
- הציעו דרכים שבהן אתם יכולים לסייע לאנשים הזקוקים לעזרה בין כותלי בית הספר או ביישוב שבו אתם גרים. תכננו תכנית עבודה לעזרה הדדית שתכלול דרכי פעולה ממשיות.

לסיום, נשמע יחד את השיר "כל ישראל ערבים זה לזה"

מבחר אתרים לעיונכם:

כל ישראל ערבים זה לזה

חז"ל

אמנציפציה

ספר הלימוד פרק יט

השיר השר מונטיפיורי, ביצוע של יהורם גאון

השיר השר מונטיפיורי, מילים

עלילת הדם בדמשק

נשות האסירים מדמשק

מאפיינים לשוניים של מכתב

קטע מקור כי"ח

השיר "כל ישראל"

נספח: תחומי חייט

תחום פוליטי - כולל את פעולות האדם שקשורות ליחסים שבין האזרח לממשלה או לשלטון, וליחסים שבין מדינה למדינה.

לדוגמה: הכרזת מלחמה או שלום, שליחת שגרירים, הטלת מסים ובחירות.

תחום צבאי - כולל את פעולות האדם שקשורות לענייני צבא וביטחון.

לדוגמה: אימונים צבאים, מלחמות, פיגועים.

תחום כלכלי - כולל את פעולות האדם שעוסקות בענייני כסף.

לדוגמה: מסחר, תעשייה, חקלאות, אוצרות טבע, בורסה, עבודה, עליית מחירים, קנייה ומכירה.

תחום תרבותי - כולל את פעולות האדם הקשורות להעשרת הרוח.

לדוגמה: בידור, קולנוע, מחול, אמנות, אפנה, מוזיקה.

תחום לימודי - כולל את פעולות האדם הקשורות בחינוך ובהשכלה.

לדוגמה: בתי ספר, אוניברסיטה, מדע, ספריות.

תחום חברתי - כולל את פעולות האדם הקשורות למעמד שלו בחברה ולזכויות ולחובות שיש לכל אחד בתוך החברה.

לדוגמה: יחסים בין קבוצות בחברה, עבודות וחופש.

תחום דתי - כולל את פעולות האדם הקשורות לאמונתו ולקיומה.

לדוגמה: מקומות קדושים לדתות שונות, בתי כנסת, מסגדים, כנסיות.

תחום לאומי - כולל את פעולות האדם הקשורות לעם שלו.

לדוגמה: קשר למולדת, השקעה של האדם במדינה, מאבק של עם על מדינה משלו.

תחום דמוגרפי - כולל את אוכלוסיות בני האדם.

לדוגמה: שינויים שחלים אצל אנשים שעוברים ממקום למקום, גידול האוכלוסייה והתמעטותה.